

25.11.2019

19-1150

Suomen eduskunta
Puolustusvaliokunta

Asiantuntijakuuleminen puolustusvaliokunnassa - lyijyn käytön rajoittaminen ammuksissa

- Lyijy on sekä ihmiselle että ympäristölle myrkyllinen raskasmetalli.
- Käsittelyssä oleva EU-rajoitusehdotus kieltäisi lyijyhaulien käytön ja hallussapidon kosteikkoalueilla, äänestys mahdollisesti helmikuussa 2020: rajoitusehdotus on Suomelle ongelmallinen erityisesti valvottavuuden kannalta.
- Valmistelussa on myös toinen, lyijyhaulien täyskieltoa sekä lyijystä valmistettuja luoteja ja kalastusvälineitä koskeva rajoitus, äänestys aikaisintaan alkuvuonna 2022.
- Lyijyhaulien käyttö vesilinnustuksessa on Suomessa kielletty metsästyslailla v. 1996, eli suurin osa haulikoista soveltuu lyijyä korvaavista materiaaleista valmistettujen haulien käyttöön.
- Rajoitukset eivät koske ei-siviilikäyttöä (puolustusvoimat, poliisi, rajaturvallisuus, tulli).

Lyijy on raskasmetalli, joka sopii ominaisuuksiensa vuoksi monenlaisiin käyttöihin mm. seosmetallien osana. Lyijyä ja lyijy-yhdisteitä on käytetty tuhansia vuosia, ja niiden käyttö on edelleen tarpeellista ja jopa välttämätön monissa sovelluksissa, esimerkiksi tietynlaisissa akuissa. Lyijy ja monet sen yhdisteet ovat kuitenkin myös erittäin vaarallisia aineita ja siksi niiden monia käyttöjä on rajoitettu tai kielletty.

Lyijy on ihmiselle vaarallinen myrkky, jolle altistuminen on erityisen haitallista sikiönkehityksen ja lapsuuden aikana. Se aiheuttaa muun muassa hermostovaurioita, älykkyydosamäärän alenemista ja käytöshäiriöitä, sekä syöpää, lisääntymisvaikeuksia ja sydän- ja verisuonitauteja. Lyijyaltistukselle ei ole olemassa niin sanottua toksikologista kynnyksarvoa, eli ihmiselle haitatonta pitoisuutta ei voida tunnistaa.

Lyijy on myrkyä myös ympäristölle. Erityisesti vesilinnut altistuvat lyijylle noukkiessaan metsästyksen mukana luontoon joutuneita lyijyhauleja lihasmahaansa ravinnon hienontamisen avuksi. Euroopassa on arvioitu jopa 1-2 miljoonan linnun kuolevan vuosittain lyijymyrkytykseen, joka on myös suomalaisen merikotkan yleisin kuolinsyy. Merikotkan altistuminen tapahtuu haaskojen ja saalisjätteiden kautta. Maaperän saastuminen voi taas johtaa vesistöjen ja pohjavesien pilaantumiseen.

Lyijyaltistusta on pystytty vähentämään merkittävästi esimerkiksi kieltämällä tetraetyylilyijyn käyttö bensiinin lisäaineena. Kiellon seurauksena ruuan kautta tuleva lyijyaltistus on vähentynyt merkittävästi. Altistumista ravinnon kautta kuitenkin tapahtuu edelleen. Esimerkiksi riistan oikeaoppisesta käsittelystä huolimatta siihen jää käytetystä ammuksista peräisin olevaa lyijyä helposti niin paljon, että riistalihan nauttiminen on terveysriski. Joissakin Euroopan maissa riistan syömistä ei suositella lainkaan lapsille ja raskaana oleville, ja muullekin väestölle vain muutaman kerran vuodessa.

Edellä mainituista seikoista johtuen Euroopan komissio on katsonut tarpeelliseksi ryhtyä toimiin ammusten sisältämän lyijyn aiheuttamien haittojen vähentämiseksi. Euroopan kemikaalivirasto ECHA on valmistellut komission pyynnöstä lyijyhaulien käyttöä kosteikkoalueilla koskevan rajoitusehdotuksen REACH-asetuksen ((EY) N:o 1907/2006) nojalla. Valmisteilla on lisäksi toinen, lyijyhaulien lisäksi luoteja ja kalastusvälineitä koskeva rajoitusehdotus.

Ensimmäisessä rajoitusehdotuksessa esitetään lyijyhaulien käytön ja hallussapidon rajoittamista kosteikoilla. Rajoitus kattaisi myös kosteikoilla sijaitsevat ampumaradat. Sellaiset EU:n jäsenmaat, joiden maapinta-alasta

yli 20 % on ns. Ramsar-määritelmän mukaisia kosteikkoalueita, voisivat jo tämän ensimmäisen rajoituksen nojalla vaihtoehtoisesti kieltää lyijyhaulien markkinoille saattamisen koko alueellaan (= täyskielto). REACH-asetuksen liitettä XVII täydentävänä täytäntöönpanoasetuksena annettavasta rajoituksesta äänestetään REACH-komitologiakomiteassa mahdollisesti jo helmikuussa 2020. Siirtymäajaksi komissio on ehdottanut 18 tai 36 kk valitusta toimintatavasta riippuen.

Lyijyhaulien käyttö vesilinnustuksessa on ollut Suomessa kielletty metsästyslain nojalla vuodesta 1996 lähtien, eli suurin osa aktiivisessa käytössä olevista haulikoista soveltuu jo nyt lyijyä korvaavista materiaaleista tehtyjen haulien käyttöön. Korvaavista haulista teräshaulit ovat hinnaltaan jopa lyijyhauleja edullisempia.

Komissio on pyytänyt ECHAa valmistelevaan myös toisen, kattavamman rajoituksen. Toimeksiannossa pyydetään ECHAa selvittämään lyijyhaulien käytön rajoittamista/kieltämistä kaikessa metsästyksessä ja urheiluammunnassa muissakin kuin kosteikkoympäristöissä. Lisäksi selvitetään tarvetta ja mahdollisuuksia rajoittaa lyijypitoisten luotien ja kalastusvälineiden käyttöä. Tämä toinen rajoitusehdotus tulee äänestykseen aikaisintaan vuoden 2022 alussa.

Suomi on esittänyt ensimmäiseen rajoitusehdotukseen liittyen varaumia erityisesti koskien kosteikon määritelmää ja rajoituksen valvottavuutta. Sinänsä lyijyn rajoittaminen nähdään tarpeelliseksi, mutta se pitää tehdä järkevästi ja tasapuolisesti.

Sotilaskäyttö sekä muut ei-siviilikäytöt (poliisi, rajaturvallisuus, tulli) eivät kuulu rajoitusten piiriin. Myös lyijyammusten käyttö sisätiloissa on rajattu molempien rajoitusehdotusten ulkopuolelle.

Suomen kannat REACH-asetuksen täytäntöönpanosäädöksiin valmistellaan pääsääntöisesti kemikaalineuvottelukunnan tuotejaostossa, jossa ovat hallinnon lisäksi lähtökohtaisesti edustettuina teollisuus, työntekijäpuoli sekä kansalaisjärjestöt. Myös vakituisen jaostokokoonpanon ulkopuolisia tahoja on kuultu valmisteltaessa kantaa lyijyrajoitukseen. Tämän lisäksi ministeriöt (STM, YM, MMM, SM, PLM) ovat koordinoineet asiaa keskenään. Rajoitusehdotuksen käsittelyn eri vaiheista on pyritty jakamaan tietoa mahdollisimman kattavasti kaikille asianosaisille.

Neuvotteleva virkamies *Hanna Korhonen*

Linkkejä ECHAN taustamateriaaliin:

Lyijyhaulit kosteikkoalueilla –rajoitus:

- Rajoitusehdotusraportti:
https://echa.europa.eu/documents/10162/13641/restrictions_lead_shot_axv_report_en.pdf/6ef877d5-94b7-a8f8-1c49-8c07c894fff7
- Rajoitusehdotuksen laaja taustaraportti:
https://echa.europa.eu/documents/10162/13641/rest_lead_shot_axvreport_annex_wetlands_en.pdf/668074d5-2e80-e158-fc29-d57c6860d954

Lyijyhaulien, -luotien ja lyijystä valmistettujen kalastusvälineiden mahdollista rajoittamista koskeva taustaselvitys, joka on pohjana jälkimmäiselle rajoitusehdotukselle:

- Taustaraportti koskien laajempaa ammusten ja kalastusvälineiden rajoitustarvetta:
https://echa.europa.eu/documents/10162/13641/lead_ammunition_investigation_report_en.pdf/efdc0ae4-c7be-ee71-48a3-bb8abe20374a